

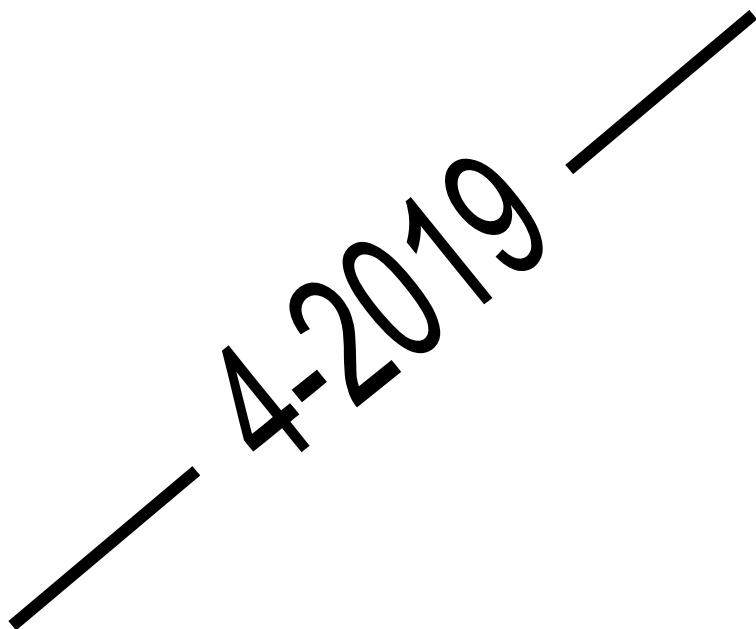
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРГОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
ХАБАРЛАР-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

4-2019

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Х.Жўраев	
“Туркистон тўплами” – Россия империясининг Туркистонга аҳолини қўчириш сиёсати тарихини ўрганишда муҳим манба	97
Ш.А.Раҳимов	
Ўзбекистонда ёшларга оид давлат сиёсати: миллий тажриба ва халқаро ташабbusларнинг объектив зарурияти	101
ФАЛСАФА, СИЁСАТ	
Қ.Назаров, Д.Норматова	
Ўзбек фалсафасининг янгиланиш зарурати масаласига доир	106
Н.О.Сафарова, И.М.Арзиматова	
Форобий ва беруний ижодида ҳамжиҳатлик ва бағрикенглик ғоялари	109
С.Чориев, Б.Иминов	
Ғарбни таназзулга ботирган ғоя	113
Г.Ж.Туленова, А.А.Мадаминов	
Сиёсий партиялар ва жамиятни демократиялаш	119
Ҳ.О.Шайхова С.С.Хошимов	
Бугунги дунё ва унинг одамлари	122
АДАБИЁТШУНОСЛИК	
А.Ҳамдамов	
Абдулла Орипов шеъриятида миллий ҳис-туйғулар талқини	127
Н.Султонова	
Ўзбек адабиётида модификация	130
Қ.В.Юлчиев	
Учликда макон ва вақт категорияси	134
ТИЛШУНОСЛИК	
З. Алимова	
Ўзбек тилига форс-тожик тилларидан ўзлашган сўзларда маъно ва товуш ўзгариши ҳодисаси	138
И.Расулов	
Рус ва ўзбек фразеологизмларининг семантик структураси	143
Г.Умаржонова	
Замонавий немис ва ўзбек тилларида “hand” – “қўл” фразеологик бирликлар функционал мазмунининг тадқиқи масаласи	148
ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ	
Р.Джалилова	
Академик қаламтасвиртариҳини ўқитишнинг методологик асослари	152
М.Каримова, Ш.Арипов	
Талабалар ўкув фаоллигини оширишнинг назарий асослари	155
И.Қирғизов, А.Нурмуҳаммаджонов	
Мусиқа маданияти дарсларида ўкувчиларнинг мусиқа тинглаш компетенциясини шакллантириш тажрибасидан	158
ИЛМИЙ АҲБОРОТ	
С.Эватов	
Тасаввуф таълимотида ваҳдат ул-вужуд назарияси	162
М.Маматов, О.Азимбеков	
Ўзбекистонда сўфейликнинг ҳозирги ҳолати	165
Ф.Дадабаева	
А. Қодирийнинг “ ўткан кунлар” асаридаги ҳаракат тасвирининг олмонча ва русча таржималардаги талқини	167
Х.Убайдуллаев	
Лингвокультурология тарихини ўрганиш хусусида	169
С.Ҳакимжонова	
Ўзбек тилида ҳолат равишларининг услубий хусусиятлари	171
Б.Алимов	
Миллий аудиовизуал тармоқларнинг мамлакат имижини ривожлантиришдаги аҳамияти	174
БИБЛИОГРАФИЯ	
Библиография	179

УДК: 894.375:808.03

**А. ҚОДИРИЙНИНГ “ҮТКАН КУНЛАР” АСАРИДАГИ ҲАРАКАТ ТАСВИРИНИНГ
ОЛМОНЧА ВА РУСЧА ТАРЖИМАЛАРДАГИ ТАЛҚИНИ
ПЕРЕВОД ТОЛКОВАНИЯ ЖЕСТОВ И ДЕЙСТВИЙ В ПРОИЗВЕДЕНИИ
“МИНУВШИЕ ДНИ” А. КАДЫРИ**

**THE TRANSLATION OF GESTURES AND BODY LANGUAGE IN THE NOVEL
“DAYS GONE BY” BY ABDULLA KADIRI**

Ф.Дадабаева**Аннотация**

Мақолада А. Қодирийнинг “Үткан кунлар” асаридағи ҳаракат тасвириниң олмонча ва русча таржималардаги талқини, йўл қўйилган хато ва камчиликлар хусусида сўз юритилади.

Аннотация

В статье подробно излагается толкование перевода действий литературных героев произведения «Минувшие дни» Абдуллы Кадыри на русский и немецкий языки, приводятся ошибки и недостатки, допущенные при переводе.

Annotation

The description of actions in “Days gone by” by Abdulla Kadiri and their translation into German and Russian. I was discussea Some minor in translation was aslo mentioned.

Таянч сўз ва иборалар: асарнинг олмонча ва русча таржимаси, бадиий ижод, ҳаракат таржимаси, тасвир, ҳалқинг тарихий шароити, турмуш тарзи.

Ключевые слова и выражения: перевод произведения на немецкий и русский языки, художественное творчество, перевод движения, изображение, исторические условия, образ жизни.

Keywords and expressions: creative work, the translation of the novel, translation of gestures, description, historical condition of people, lifestyle.

XX аср ўзбек адабиётининг йирик намояндадаридан бири Абдулла Қодирийнинг адабий мероси адабиётнинг барча тур ва жанрларида яратилган асарлардан иборат. Лекин унинг ўзбек адабиётига қўшган улкан ҳиссаси аввало унинг “Үткан кунлар” романи билан белгиланади. “ Үткан кунлар” асарида ҳалқимизнинг муайян тарихий шароити, турмуш тарзи, маънавий дунёси, миллий урф-одатлари (оила қуриш, ота ва фарзанд муаммолари, тўю- аза), ташвиш-у қувончлари, – барча- барчаси тўлақонли акс этган.

Бугунги ишимиз орқали биз ушбу асарда тасвирланган ҳаракат ва имо-ишора тасвирларининг русча ва олмонча таржималар талқини хусусида сўз юритмоқчимиз. Бадиий ижод жараёнидаги энг нафис ва машақатли ҳолат одамлар ҳаётини, қалбини, қалбидаги нозик кечинмаларни моҳирона ифодалаш ва қофозга туширишдан иборат. Қодирий ижоднинг бу сирини ва уни юзага чиқариш машақатини теран тушунган, нозик ҳис этган.

Асарнинг “Бек ошиқ” фаслида Отабекнинг Кумушга ошиқлиги боис тунларни бедор ўтказиши ва бундан

ташвишга тушган Ҳасаналининг ҳолатини тасвирлаш учун Абдулла Қодирий таъсирчан лавҳалар яратади:

- Сарой қоп-қоронғу, тинч уйқуда, аммо бу тинчликни сарой отхонасидаги отларнинг қарт-қурт ҳашак чайнашлари ва атрофдаги хўроздарнинг қичқиришларигина бузар эдилар. Ҳасанали сёкингина дарича остига ётиб ҳужра ичига қулоқ солди. Ҳужра тинч эди. Орадан уч-тўрт дақиқа ўтиб ҳужрадан шил этган товуш эшиштмади. Тағин бир неча дақиқа қулоқ узмай туриб, сўнгра ўрнидан қўзғалмоқчи бўлган эди, ичкаридан “уфф” деган ихраш эшиштилди. Ҳасанали қулоқлари диккайиб ўрнидан турди, кўзи олаланган эди [1,27].

Русча таржимада:

Стояла кромешная тьма. Тишину ночи нарушало лишь пение петухов где-то вдали да похрустывание клевера на зубах у лошадей. Ҳасанали приложил ухо к двери и прислушался. В комнате было тихо. Так прошло три-четыре минуты. По-прежнему ни звука. Немного постояв еще, Ҳасанали решил было уйти, как вдруг услышал тяжелый вздох. Он насторожился, в глазах зажглись беспокойные огоньки [2,41].

Олмонча таржимаси:

Es war stockdunkel. Die naechtliche Stille

Ф.Дадабаева – НамдУ, Факультетларо чет тиллар кафедраси ўқитувчиси.

wurde nur durch fernen *Hahnschrei und das Geraeusche mahlender Pferdegebisse* gestoert. Das Ohr an die Tuer gepresst, horchte der Alte. Im Zimmer war es ruhig. Einige Minuten vergingen, noch immer kein Laut. Als Hassanali sich gerade entfernen wollte, vernahm er einen tiefen *Seufzer*. Er horchte gespannt, waehrend seine Augen unruhig flackerten [3,19].

Маъноси:

Қоп-қоронғу тун эди. Тунги сукунатга фақатгина узоқдан хўрзанинг қичқириши ва отларнинг овқат чайнашлари товушигина ҳалақит берарди. Қария қулогини эшикка қадаб, ичкарига қулоқ солди. Хона сокин эди. Яна бир неча дақиқа ҳеч қандай товуш эшишилмади. Ҳасанали узоқлашмоқчи бўлганида у чуқур хўрсинишини эшилди. У эшикка жиддий қулоқ соганида кўзлари бесаранжом чақнаб кетди.

Аммо буларнинг бирортаси аслиятдаги воқеликни муқобил акс эттира олмайди. Биринчидан, аслиятда муаллиф жонли тарзда “уфф” деган ихраш эшишилди, - деб ёзди. Таржималарда бу жонлилик йўқолган. Бундан ташқари, рус таржимони тяжелый вздох (оғир нафас чиқарди), олмончада эса, **tiefen Seufzer** – (у чуқур хўрсиниш) деб ўгиринган. Ваҳоланки, олмон таржимони қўллаган *Seuzer* сўзи рус тилида вздох, стон – дейилади.

[6,815]. Бу, русча-ўзбекча луғатда ўзбек тилида оҳ-зор, оҳ-воҳ, инграш, инқиллаш деб берилган [6,347]. Демак, таржима аслиятга монанд эмас. Агар биз катта “Ўзбекча-русча луғат”га мурожаат қилсак, унда **уфламоқ** – охать, вздыхать, испускать вздохи [7,386], деб ифодаланган. Энди ана шу сўзнинг олмон тилидаги ифодасига эътибор қаратсак: **охать** – *aechzen, kraechzen, seufzen, stoenen* деб айтилиши кўрсатилган [5,347]. Бу луғатнинг

бошқалардан анчагина бойлиги кўриниб турибди. Аслиятдаги жуда кўп тақпид товушларни ифодаловчи сўзлар таржимада мавхум ўгиринганлигини кўришимиз мумкин. Агар, Абдулла Қодирий асарда тунги сокинликни отларнинг қарт-қурт ҳашак чайнашлари бузганлигини жонли қилиб, худди китобхоннинг ўзи ҳам шу товушни эшигандек тасвиrlаса, таржималарда улар - похрустывание клевера на зубах у лошадей (ҳашакни тишларида чайнашлари) ҳамда *das Geraeusche mahlender Pferdegebisse* (отларнинг овқат чайнашлари товуши), деб берилади, холос. Аммо Ҳасаналининг қулоқлари диккайишини русчада - он насторожился (қулоқларини диккайтируди) тарзида адекват ўгиринган. Бироқ олмончада яна аввалги *Er horchte gespannt* (эшикка жиддий қулоқ соганида) тарзида таржима қилиб қўя қолинади. Бундай таржимада аслиятдаги жонлилик, ранглилик йўқолади.

Олмонча таржимада таржимон бир жиҳатни қойилмақом қилиб ўгиринганлигини алоҳида таъкидлаш керак. Абдулла Қодирий аслиятда хўрзларнинг қичқиришлари ва отларнинг ем-ҳашакни қартиллатиб ейишлари жимликин бузган, деб тасвиrlаса, таржимада ана шу ҳаракатлар - *Die naechtliche Stille wurde ... gestoert* (тунги сукунатга ҳалақит берди), деб таржима қилинади. Таржимон Арно Шпехт ана шу ҳолатда сукунатга, осойишталикка асосий урғу бериб, ҳар хил товушлар унга ҳалақит берганигини таъкидлайди. Бу, аслида, аслиятни бузиш эмас, унга ўзига хос сайқал бериш, янада таъсирчан чиқаришдир. Буни бир сўз билан олмонча талқин сифатида тушуниш керак. Чунки олмон тилида сукунут бузилмайди, балки унга ҳалақит берилади.

References:

1. Abdulla Qodiriy. “O’tkan kunlar”, “O’qituvchi” nashriyoti, 1980y. Toshkent.
2. Abdulla Kadiri.“Minuvshiye dni”, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturi, 1958.Tashkent.
3. Abdulla Kadiri. “ Die liebenden von Taschkent”,.. Im Verlag “Kultur und Fortschritt”, 1968 Berlin.
4. U. Normatov. “ Қодирий мўхжизаси”, “Ўзбекистон”nashriyoti, 2010 y. Toshkent.
5. Deutsch-Russisches Woerterbuch. – Moskau: Enzyklo’idia, 1972. – S.347.
6. Russko-uzbekskiy slovar – Moskva: gosudarstvennoye izdatelstvo inostrannih slovarey, 1969. – S. 839.
7. Uzbeksko-russkiy slovar – Moskva: gosudarstvennoye izdatelstvo inostrannih slovarey, 1959. – S. 482.

(Тақризчи: Ҳ.Жўраев – филология фанлари доктори).